

Kangasala Varala Varalan kylätontin paikannus 2009

Timo Jussila

Kustantaja: Ramboll Finland Oy

Sisältö:

Perustiedot	2
Inventointi	3
Valokuvia.....	4
Maastokartta ja ilmakuva	5
Kartta 1635	6
Kartta 1761	7
Kartta 1791	8
Kartta 1850	10
Muinaisjäännös	11
VARALAN KYLÄTONTTI.....	11

Kansikuva: Varalan kylätontin autioitunutta eteläosaa, kuvattu pohjois-luoteeseen

Perustiedot

Alue: Kangasalan Varalan kyläalue kylätontin ja vt. 12:n välillä.

Tarkoitus: Selvittää Varalan vanhan kylätontin sijainti sekä 1700-luvun tielinjat suhteessa valtatie 12:sta, sekä tarkistaa ulottuuko valtatie liepeille muinaisjäännökseksi katsottavia jäänteitä. Työ liittyy vt. 12:n parantamishankkeeseen.

Työaika: Maastotarkastus: 12.11.2009.

Kustantaja: Ramboll Finland Oy.

Tekijät: Mikroliitti Oy, T Jussila.

Aiemmat tutkimukset: -

Tulokset: 1700-luvun lopun kylätontin lähin talotontti sijoittuu lähimmillään 120 m etäisyydelle valtatie 12:sta. Kylätontin tasalla on valtatie kalliioleikkaus. Kylätontti sijaitsee laakean mäen lakialueella, sen ja tien välillä on kallioista ja kuusipuustoista hakamaata. Osa 1700-luvun kylätontista todettiin muinaisjäännökseksi joka lähimmillään n. 140 m vt. 12:n eteläreunan leikkauksesta etelä-lounaaseen, Uotilan talon eteläpuolella.

Inventointi

Kansallisarkistossa kävin kuvaamassa Varalan kylän kartan vuodelta 1761, isojaon toimituskartat vuodelta 1792-1798 ja 1838-1841. Vuoden 1761 kartalla kylä jakaantuu kahdelle karttalehdelle. Karttakuvista leikatut osat asemoitiin (eli projisoitiin) kky koordinaatistoon kolmella vastinpisteellä ja koordinaatiston affiinimuunnoksella (kun karttakuvasta ensin poistettu kameran linsin vääristymä). Alueen vanha tiestö ja kylä- / talotontit digitointiin kky koordinaatistossa ja tulostettiin maastokarttaotteille sekä ilmakuvaan.

Projisoinnin tarkkuus vaihtelee, johtuen alkuperäiskarttojen mahdollisista kulma- ym. virheistä, karttojen kuluneisuudesta (venyminen taittuminen ym.) sekä niiden paikannusmahdollisuuksista (mitä tietoa käytetty ja sen tarkkuus). Käytetty koordinaattimuunnostapa ottaa huomioon kiertymisen ja litistymisen mutta alkuperäiskartan mahdollisia mittausvirheitä se ei poista. Projisointi on tehty muokkaamatta (digitaalisesti manipuloimatta) alkuperäistä karttakuvaa, menetelmä muovaa koordinaatiston ”sopivaksi”. Vanhojen karttojen asemoinnit on optimoitu kylätontin alueelle jossa projisoinnin tarkkuus on parhaimmillaan, laidoilla virhe kasvaa. Parhaimmillaan projisoinnin tarkkuus (joka on aina arvio) on 1841 kartalla n. ±3 m ja 1700-luvun kartoilla +-5m ja laidoilla enemmän, enimmillään arviolta n. ±8 m. 1635 kartan kylätontti on projisoitu täysin silmänvaraisesti ja tontin sijainti on karkea arvio tarkkuudeltaan ehkä ±10-15 m.

Varala on mainittu 1540 asutuksen yleisluettelossa jolloin kylässä kaksi taloa: Heikkilä ja Raukola. 1556 Raukola jaettu kahdeksi ja 1600-luvun alussa Heikkilä. 1635 kartalla neljä taloa. Karttataarkastelun perusteella 1761 on paikalla ollut kolmen talon tontit ja 1792 viisi taloa, joista (nykyinen) Rekola siirtynyt kylätontilta 600 m itään. Kylän ”ytimen” talotontit ovat siirtyneet paikasta toiseen 1600-1700 luvuilla n. 170 m halkaisijaltaan olevan alueen sisällä, kallioiden mäenharjanteen tyven eteläreunalla. 1700-luvun lopulla on alkanut tontin hajaantuminen. Yksi talotontti mudostunut vanhasta ydintontista 100 m länteen ja Rekola 600 m itään. Nämä 1792 talojen sijainnit lienevät olleet lyhytaikaisia. Nykyään paikat peltona. 1635 ja 1762 välillä kylätontti hieman hajaantunut vanhimmasta tiivistä neljän talon ydinkylästä. Alue missä 1635 kylätontti ja 1761 kylätontti leikkaavat tonttialueen eteläreunalla, sekä kaakkoisin osa 1761 kylätontista on nykyään suureksi osaksi autioitunut ja arkeologin näkökulmasta ehjää ja rakentamatonta haka- ja metsämaata, läntisin osin vain vähän muokattua pihamaata. Tämän alueen katson muinaisjäännökseksi. On oletettavaa että 1600-lukua varhaisempi kylätontti olisi sijainnut em. 170 m halk. ympyrän sisällä, ainakin osin muinaisjäännökseksi katsomallani alueella. Nykyisen Uotilan talon alue – talo ja pihamaa tien ja talon välillä – on ollut kylätonttia yhtäjaksoiseksi ainakin 1600-luvun alusta. Sen alue on kuitenkin siinä määrin muokattua ja rakennettua että en sitä muinaisjäännökseksi esitä. Nykyisen Rekolan ja vt. 12:n välille sijoittuva 1791 kartan talotontti 600 m vanhan kylätontin länsipuolella on osaksi autio ja arkeologisessa mielessä ehjänä pellossa. 1700-luvun lopulla syntynyt yksittäistalotontti ei mielestäni ole niin kiinnostava, että se saisi muinaisjäännösstatuksen mutta sen asian ratkaisee lopullisesti Museoviranomainen.

Alueen tiestö on muuttunut 1700-luvun lopulla. Kaikissa kartoissa on täysin nykyisellä sijallaan kylätontilta pohjoiseen menevä tie muutoin nykyinen tiestö on jokseenkin 1792 mukaisesti joitain oikaisuja on tehty sen jälkeen. Kylätontin kohdalla tielinja on muuttunut aika ajoin sen mukaan miten talotontit ovat sijoittuneet. Tiestö ja eri aikojen tontit on toimitettu myös MapInfo mif ja AutoCad dxf tiedostoina.

Tarkastelin maastoa kylätontin ja Valtatien välillä (osa alueesta hevoslaitumena ja sähköpaimenella aidattu – sitä en katsonut kuin kaukaa) enkä havainnut vanhimpaan asutukseen viittaavia rakenteita tms. Alueen maasto ja topografia viittaavat siihen, että kartalta paikannetun kylätontin ja vt. 12:n välisellä alueella ei ole ollut mitään muinaisjäännökseksi katsottavaa.

Porvoossa 28.11.2009

Timo Jussila

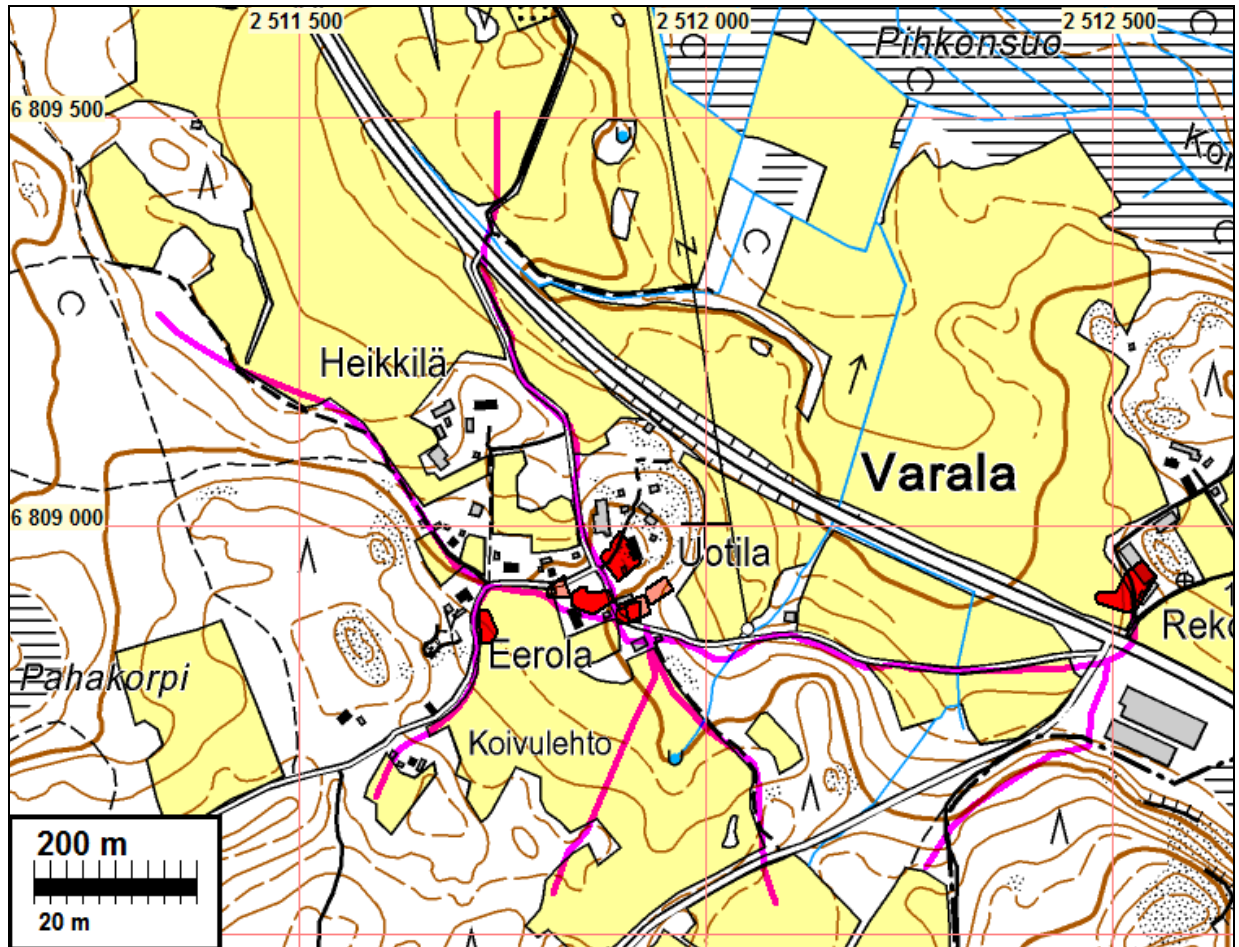
Valokuvia

Varalankujan eteläosaa kylätontin eteläpuolella kuvattuna länteen. Kylätontti ei kuvassa. Alla: Varalankujan eteläpäättä kuvattuna itään. Alinna Varalankuja kylän pohjoispuolella., kuvattu kaakkoon. Tielinja kuten 1792.

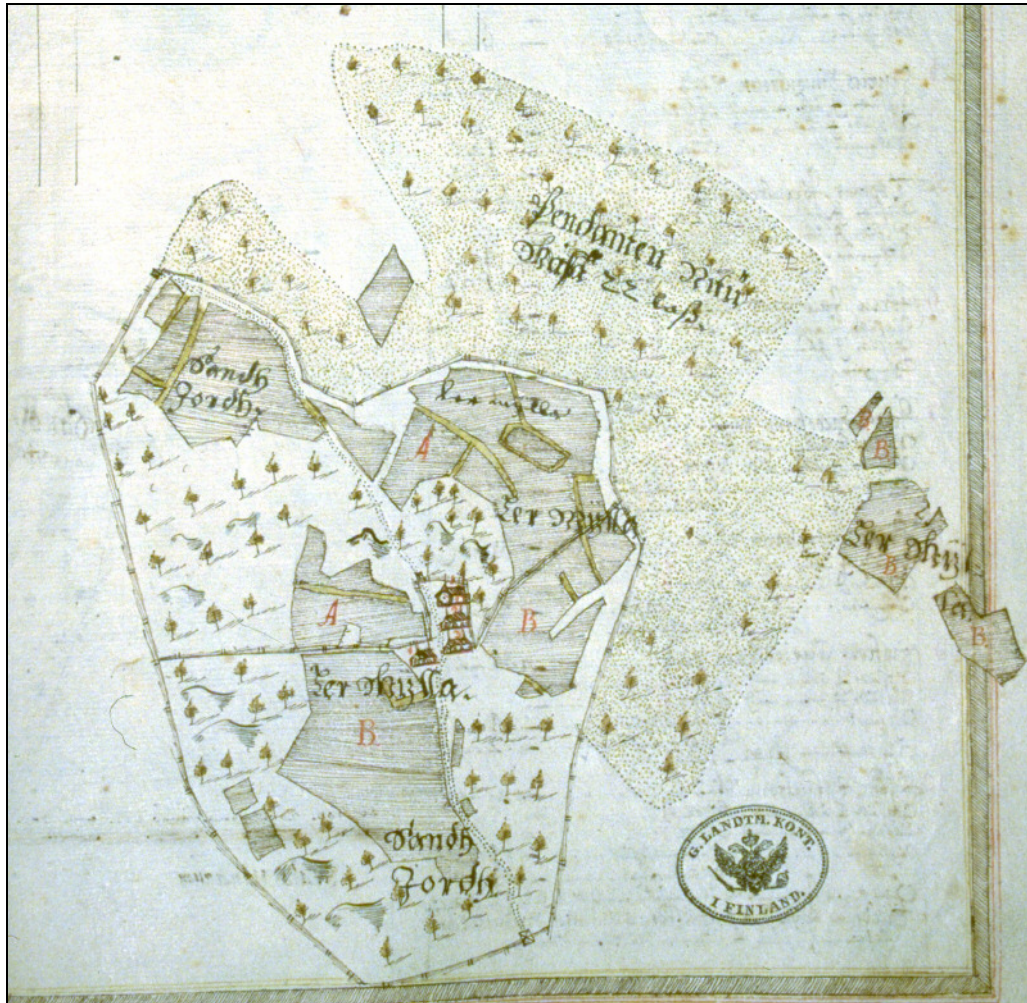

Maastokartta ja ilmakuva

Kartalla 1792 tiestö sinipunaisella. 1792 tontit punaisella ja 1761 tontit vaalean punaisella. Ilmakuvassa 1635 karkeasti paikannettu kylätontti vihreällä viivalla.

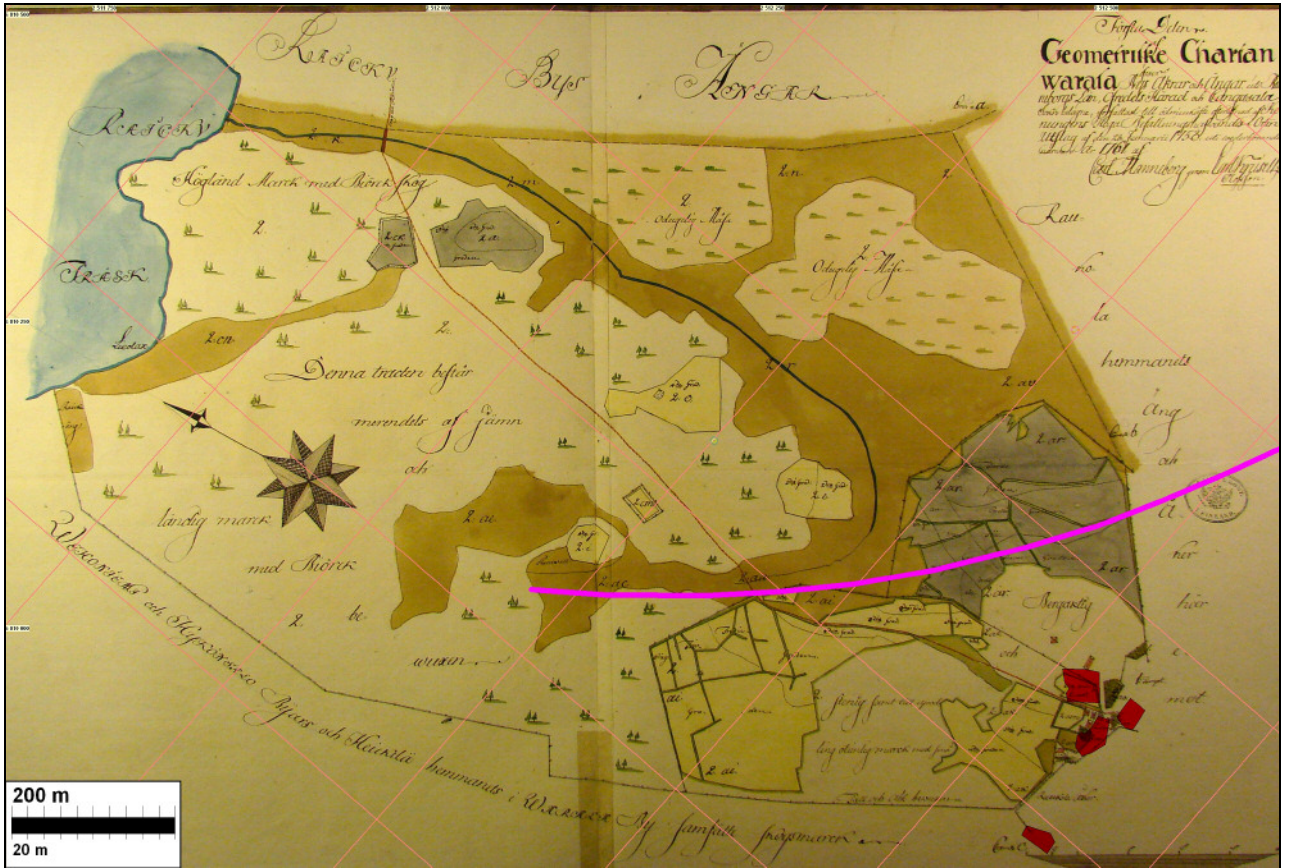
Kartta 1635

Signum "Kirja" A1/310

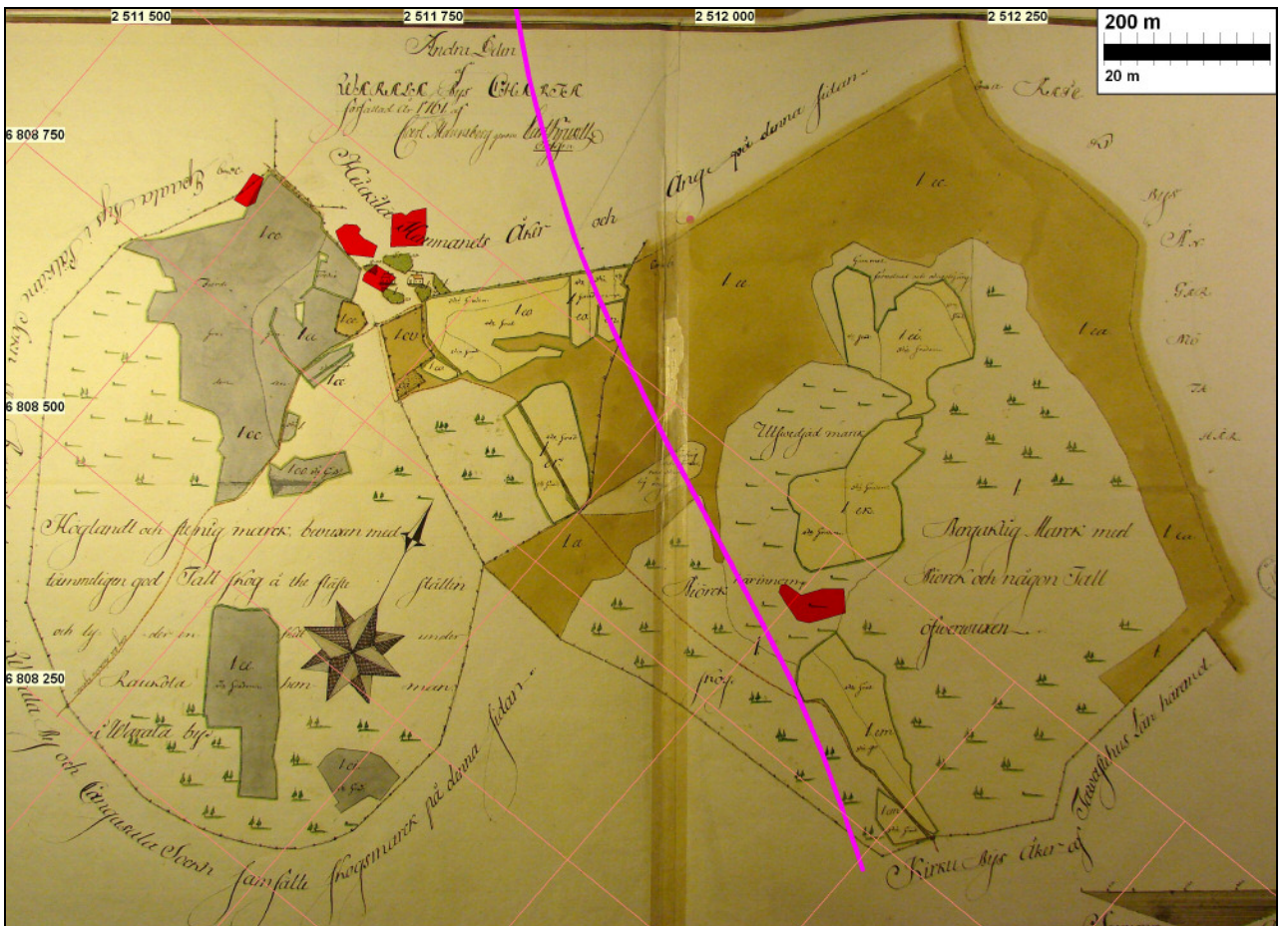
Kylätontin sijainti paikannettu silmänvaraisesti – se on sijainnut punaisella alueella jonka koko maastokartalla ehkä suurempi kuin todellisen tontin ala.

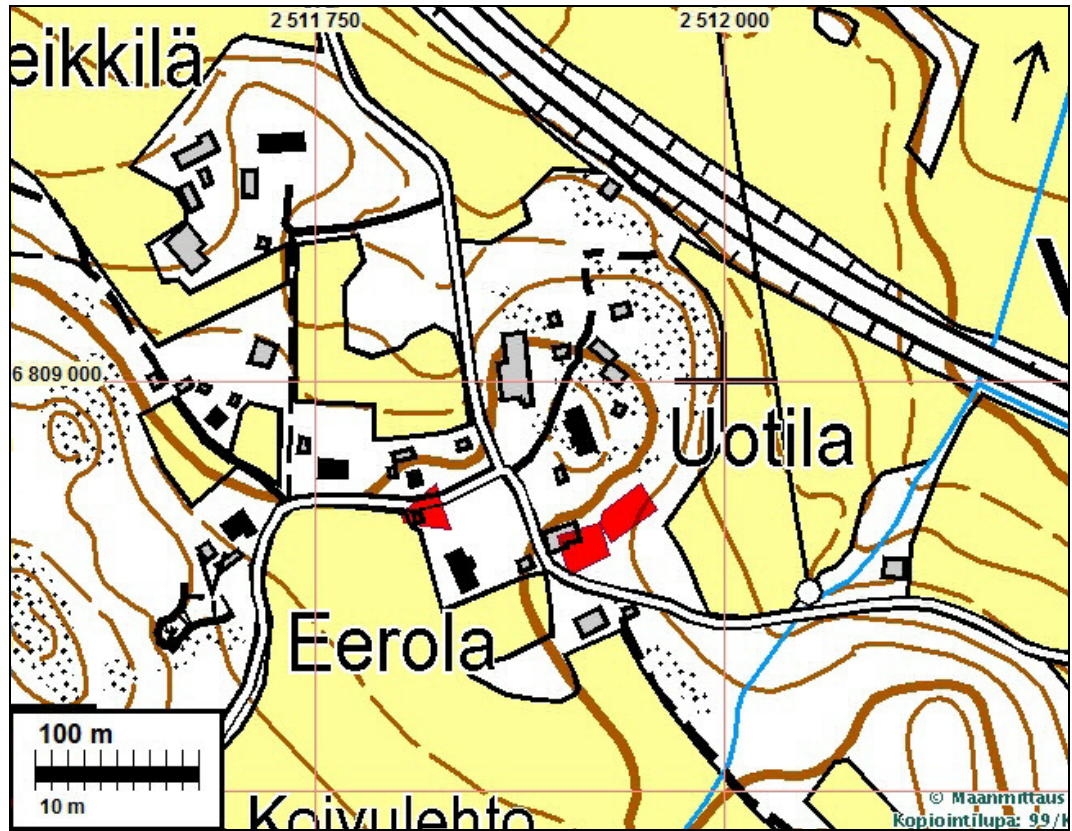

Kartta 1761

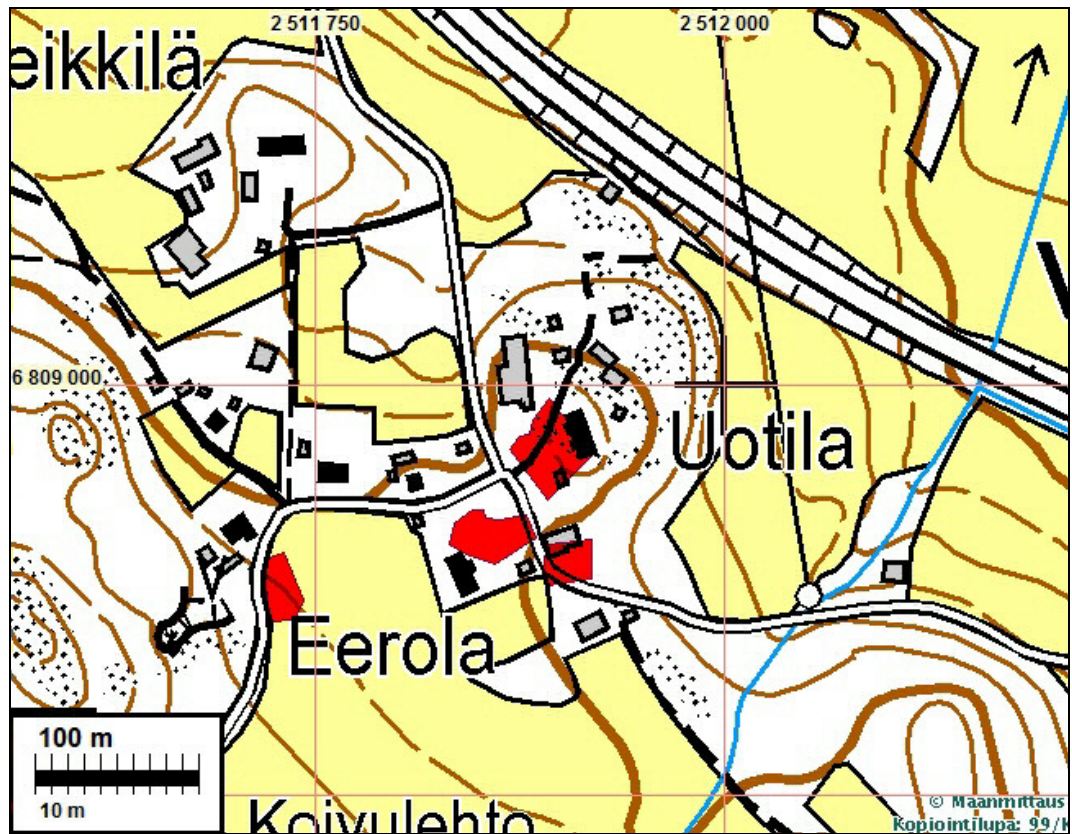
H35 33/25-29, Manneberg 1761. Valtatie 12 merkitty päälle sinipunaisella. ja 1792 tontit punaisella Tarkkuus n. $\pm$ 7 m.

1761 kartalta projisoidut talotontit punaisella

Kartta 1791

1792 kartalta (seur. sivulla) projisoidut talotontit punaisella.

H35 33/1 (-24), Florin 1792 (ja Pelander 1798)

Valtatie 12 merkitty päälle sinipunaisella ja 1762 tontit vaal. punaisella. Tarkkuus n. ± 5 m.

Kartta 1850

H35 33/30-36, Lilius 1838-1841

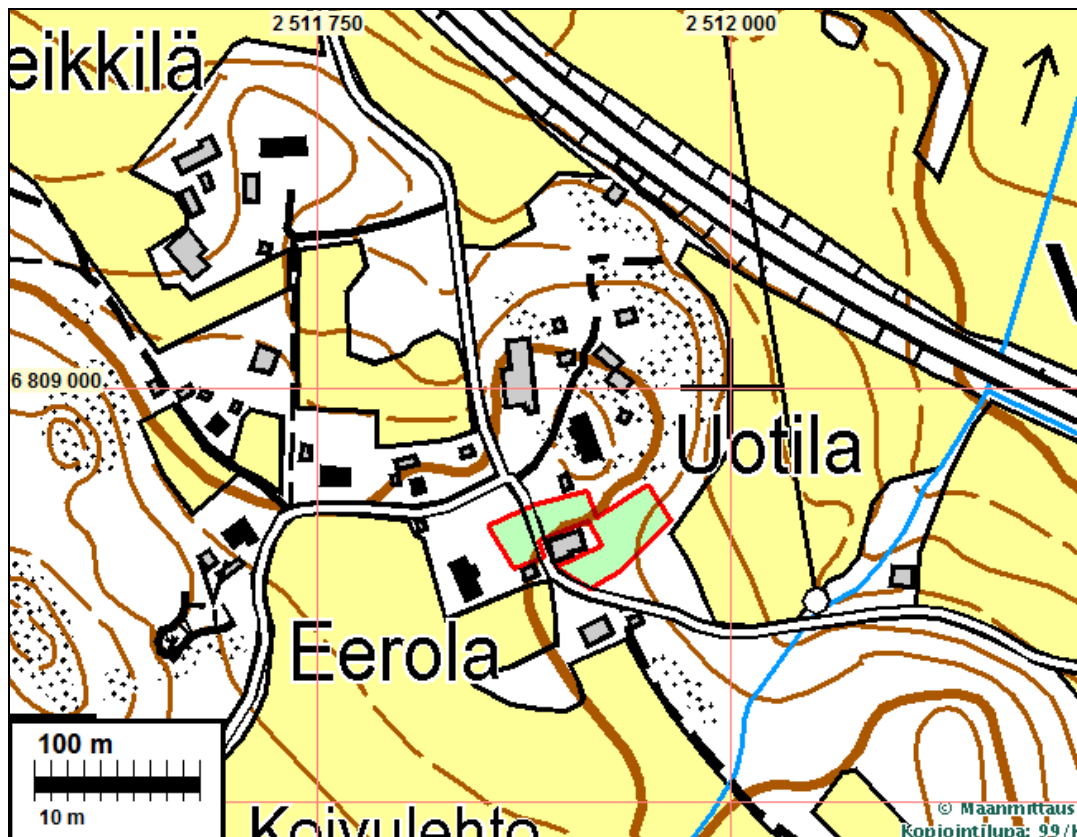
Valtatie 12 merkitty päälle sinipunaisella ja 1792 talotontit punaisella. Tarkkuus n. $\pm$ 4 m. Uotilan 1841 tontti sama kuin 1792.

Muinaisjäännös**VARALAN KYLÄTONTTI**

Rauh.lk: 2
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: asuinpaikka: kylätontti

Kartta: x: 6808 91 y: 2511 93
 p: 6812 05 i: 3351 61

Tutkijat: Jussila T 2009 inventointi
 Sijainti: Paikka sijaitsee Kangasalan kirkosta 11,60 km kaakkoon.
 Huomiot: Osa 1635, 1761 ja 1792 talotonttien alueesta joka autoituneena ja arkeologisessa mielessä eheää, rakentamatonta metsä-, haka- ja pihamaata. Alueella ainakin osa 1600-luvun alun kylätontista ja osa 1700-luvun lopulla autoitunutta kylätonttia. Vanhan 1600-1700 luvun lopun kylätontin pohjoisosa nykyisen Uotilan talon ja tilakeskuksen alla muinaijännökseksi katsotun alueen pohjoispuolella. V. 1540 asutusluettelossa (kaksi taloa) ja on todennäköistä että muinaijännökseksi katsotulla alueella voi maaperässä olla jäljellä 1500-luvulle ulottuvia kulttuurikerroksia.

Muinaijännökseksi ehdotettu alue rajattu punaisella viivalla ja värjätty vihreäksi.